

GORIŠKI LIST

„Goriški list“ izide vsako sredo in soboto zjutraj. — Uprava uredništva v Gorici, Corso Verdi štev. 47 - Telefon štev. 292. Oglasi se zaračunavajo po ceniku. - Račun pri Cassa di Risparmio Gorica.

Gorica, dne 7. oktobra 1944.

Za mesto Gorica in Trst: posamezna številka 0,50 lir, polletna naročnina 26.— lir, celoletna 52.— lir. Izven mesta Gorica in Trst: posamezna številka 1.— lira, polletna naročnina 47.— lir, celoletna 90.—

Ljudstvo hoče zabave

Ko je rimska država propadala, so se mestne množice valile po cestah in zahtevale od vladarjev — ne dela in do stojne zaposlitve, ampak cenegega, od države podarjenega kruha in iger.

Panem et circenses!

V ljudski duši je globoko vsidran gon po igrari, po lahkom doživljanju in lagodni prijetnih spremembah. Ta gon je nekaj čisto naravnega. Je množica, pri kateri impulzi prevladujejo nad umenjem, veliko bolj podvržena kot posameznik. Zgodovina nam daje nešteto primerov političnih akcij, ki so zdrknile v komedijo. Množice in njih vodstvo niso imele dovolj moralne sile, da bi se temu gonu uprle.

Kadar pa gon po spremembah, po zanimivih komedijah in igrari stopi pri ljudstvu na mesto resne volje po stvarnem delu, je to zanesljiv znak globokega razkroja, ki je večkrat nepopravljiv.

Voditelji pa, ki se temu ljudskemu gonu dobričkajo, namesto da bi mu gospodovali, so podobni slabim vzgojiteljem, ki ustrezajo otroku v vsem in tako pomagajo narediti iz njega beštijo.

Circenses — igre pa so bile vedno odlično in neprekosljivo orodje v rokah diktatorjev in trinogov, ki so iz ljudstva hoteli napraviti sužnje. Circenses so bile ena izmed cesarskih skrivnosti — arcana imperii, ki so jih macehiavellistični pisci prišepetovali vladarjem.

Res je, da se z igrari, z manifestacijami, z zunanjim pompom da vladati, tudi pametno vladati, kadar je to orodje v rokah poštenega politika.

Ko je med svetovno vojsko moral francoski guverner Maroka maršal Lyantey odpisati vse svoje čete na fronto v Evropo, je pomiril svoja divja plemena z velesejmom v Fezu. Kar preje niso mogli storiti udarni oddelki, so naredile — circenses. Razstava, ki je trajala dalj časa in na kateri so bila zastopana razna plemena, je tako zaposlila fantazijo domorodcev, da so za lep čas pozabili na gveriljo.

Toda kadar so circenses: bistvo in oblika neke politike, kadar ljudstvo živi iz bluffa v bluff, takrat je možno samo dvoje: ali se nahaja v tako neustavljivem razkroju, da iz njega ni rešitve, ali pa je v rokah brezvestnih zvodnikov, ki hočejo politično zaostalo ljudstvo za vsako ceno zaslužiti.

Circenses — so tudi arcana revolutionis — tihi, skrivnostni recept za revolucijo; čudovito sta ga znala opisati, priporočiti in uporabiti Trockij in Lenin!

Ne toliko kruha, ampak predvsem iger!

Domobrankska udarna skupina je ustrelila v borbi »komandanta korpusa«. »Korpus« je štel morebiti dvatisoč ljudi, raztrganih, razcepanih, a vendar korpus, je! Corpo d'armata, cor d'armée! — in njegov poveljnik, učitelj ali kaj je bil reva v civilu, je imel zlate hrastove našitke na ovratniku. Circenses!

V znamenju srditih napadov

Boji na zapadni fronti vedno stabilnejši - Nemška bramba na vzhodu - V Italiji boji še vedno okrog Firenzuole

Führerjev glavni stan Vrhovno poveljstvo javlja: Ob belgijsko-nizozemski meji, na jugozapadu Arnheima in ob reki Maas, na obeh straneh Gemneta, se nadaljujejo težki boji z vedno močnejšimi kanadskimi in angleškimi četami. Sovražnik je na severu Turnhouta pridobil zopet nekaj ozemlja. Njegovi poizkusi prodora pri Tilburgu so bili odbiti in 25 oklopnikov je bilo uničenih. Po močnih napadih na obeh straneh Geilenkirche na se je posrečilo Amerikancem razširiti vdorni klin pri Ubachu, izgubili pa so tekom protinapada naših grenadirjev več sto ujetnikov in nekaj oklopnikov. V bojnem področju trdnjave Metz, je prišlo le do krajevnih bojev. Na točki enega vdora, se boji nadaljujejo. V gozdu Parroy in na predgricjih zapadnih Vogeov, so naše čete v težkih bojih vzdržale na položajih navzlic mnogim napadom sedme ameriške armade in vrgle z močnim protinapadom v naše postojanke vdrla sovražnika nazaj. Naša oporišča na atlanski obali obstreljujejo učinkovito zbirališča sovražnika in odbijajo izvidniške akcije. V srednji Italiji se nadaljujejo močni napadi pete ameriške armade, ki jih odbijajo naši grenadirji in padalski lovci na višinskih postojankah etruškega Apenina. Na jadranski obali se je izjalovilo več prodornih poizkusov sovražnika. V velikem loku Donave, na severu Zajočara, so v teku hudi boji z napredujočimi sovjetskimi četami. Tudi na severovzhodu Beograda so v teku srditi boji. Na ogrsko-romunskem obmejnem področju, so napredovale ogrske čete pri Marošu. Na jugu Velikega Varaždina, so nemški grenadirji zavrnili s protinapadom močne sovražne sile. Nasprotnik je imel pri tem velike izgube. Odbiti so bili nadaljnji sovjetski napadi pri Tordi in na vrhu Šehljerja. Na enem mestu se borba še nada-

Decembra 1. 1941. je nekdo po prvem četrtletju partizanske osvoboditve delal statično. Nekaj desetih atentatov na železniško progo, nekaj desetih atentatov z ročnimi bombami proti poslopjem, nekaj ducatov požaganih telegrafskih drogov. Okupator je imel zaradi tega škode nekaj nad dvanajst tisoč lir! Toda badojlanci so zaradi tega odpeljali v internacijo in smrt stotine in stotine naših ljudi! Circenses!

Bevk pa se je lani drl v Vipavo in Ajdovščini, da ni OF nič drugega kot narodni opor proti italijanstvu in da je partizanstvo najčistejša narodna vojska, letos se mirno odpoveduje čisto slovenskim ozemljem. In še vedno vpije za slovenstvo, za narod. Circenses!

ljuje. Močni napadi boljševikov na gozdnih Karpatih so zamrli v našem ognju. Prodorni poizkusi novodošlih sovjetskih divizij na prelazih vzhodnih Bezkidov, so ostali tudi včeraj brez uspeha. Večina napadov je bila zlomljena po topniškem ognju še pred nemškimi postojankami. Nemški napadi na severu Varšave in ob Narvi so bili uspešni. Sovjetski vdor v nemške položaje na severozapadu mesta Schaulen, je bil zaježen. Včeraj so severnoameriški zračni teroristi napadli mestno področje Monakovega. Nastale so škode na stanovanjskih poslopjih, kulturnih ustanovah in javnih poslopjih. Med drugim je bilo zadetih in uničenih več bolnišnic in sedem cerkv. Zračno topništvo in lovci so včeraj sestrelili 21 anglo-ameriških letal.

v. r. - Kakor razvidno, je vojaški položaj zopet prešel v nekako fazo razvoja. Drvenje za razdaljami in kraji je polagoma ponehalo in sedaj se zopet govori skoro samo o lokalnih akcijah. Te so lahko tudi zelo velikega obsega, a ker so krajevno omejene, ne delajo več tako mogočnega vtisa. Vendar pa je važnost novega položaja zelo velika. Nemška bramba, ki jo je že sovražna propaganda smatrala za strto, je zopet nastopila v primerni vlogi in to je za nasprotnika zelo kočljivo dejstvo. Že več tednov se naglašča, da so Angloamerikanci v tekmi s čašom, zato je jasno, da jim novi položaj, ki je nastopil po porazu pri Arnheimu, križja precej račune, oziroma jim jih kvari. Sicer se zapadna fronta še premika, vendar pa to ne znači več zmagoslavne napredovanja, temveč kroženje v nekakem zaprtem obroču. Vse se vrti okoli Aachena in trdnjave Metz na eni strani in okoli Nimwegena in Eindhovena na drugi. Vrhutega še že večni Chateau-Salins, Remberville in Remiremont. Isto se dogaja v Italiji — glavna točka

Komunisti so postavili na tisoče »županov«, »poslancev«, »odposlancev«, »delegatov«, »zastopnikov«, obljublajo navinim podeželskim stremuhom časti, prirejajo volitve, mitinge, gredo še narodno oblast, ki je ni, pišejo razprave o gospodarskem pomenu »denarnega zavoda«, ki ne obstoja, poročajo o zmagah, ki jih ni bilo. Bluff, bluff in samo bluff.

Potem trobijo v svet o svojih zmagah, jih napihujejo in neverjetno povečujejo. Pisec teh vrstic je na lastne oči videl portugalski dnevnik »A Voz«, ki je pod velikim naslovom prinesel vest o osvojitvi vasiice Kamnik pri Preserju s strani partizanov. Bluff!

Bogatimom in grofom lažejo, da se jih ne bodo pritaknili, če jih bodo podprli s težkimi ml-

je še vedno Firenzuola, četudi je že pred tednom sovražna propaganda govorila o Bologni. Med Firenzuolo in Bologno pa je še Imola, ki je še precej oddaljena od Bologne. Nekaj drugače je na vzhodu. Tam je politični prevrat povzročil nekako zmedo na bojiščih. Površen opazovalec bi iz položaja lahko sklepal; da je nemško vodstvo prišlo s tem v položaj brez izhoda. To mnenje je popolnoma zgrešeno. Nemško vodstvo se je takoj odločilo, da žrtvuje vse, kar je treba žrtvovati, da se zopet vspostavi enotnost fronte, ki so jo politični dogodki razrušili. Veliko pozornost vzbujajo sedaj nova nemška zračna brambena sredstva in še večjo napoved skorajšnjega nastopa drugih orožij. Ker je vse to odvisno od stabilizacije fronte, je razvidno, da se je položaj kolikortoliko obrnil v korist Nemčije, četudi so še večinoma nasprotniki, ki napadajo. Na splošno se lahko reče, da je nastopila nova faza pričakovanja, ki pa ni več podobna tisti pred dvema tednoma. Valovanje je okamenelo.

Sosnkowski odstavljen

Stockholm, 5. okt. Reuter poroča, da je sprejel »predsednik londonske begunske poljske vlade v soboto zjutraj generala Sosnkowskega ter ga razrešil funkcij vrhovnega poveljnika. S posebnim dekretom je bil za njegovega namesnika imenovan brigadni general Komorowski-Bor, organizator varšavskega uporniškega pokreta.

Tozadevni Reuterjev komentar pravi, da je odšel Sosnkowski s svojega mesta po dolgem in hudem boju s predsednikom republike, ministrskim predsednikom in svojimi tovariši. Njegova odslavlitev odstranja eno izmed ovir ki so se profilirale sporazumu Mikolajczyka s Kremeljem, a nikakor ne še vseh.

Beograd. Angarski radio javlja, da je bil dosedanji turški tiskovni sef Selim Sarfar imenovan za poslanika v Moskvi.

ljoni, njihovim podložnim pa delijo njihovo zemljo in obljublajo krvav obračun. Bluff!

In inteligenca, tista inteligenca, ki ji ni bilo nikoli nič dovolj utemeljeno, dovolj človeško, dovolj svobodno, ki je dvomila, »glosirala« vse, zija to komedijo in se je poslušno udeležuje.

To je svoboda duha! Slovenska inteligenca: Res s kmetov, z dežele doma, pa ji kraljuje negibnost duha, neumnost in impotenca!

(Srečko Kosovel)

V nove čase gre slovenstvo v znamenju — circenses. In če ne bo nekoga, ki bo z mrzlo ostrino realizma prerezal na pihnjeni balon partizanstva, bo šlo z igrari v smrt.

-m.

Se odprta vrata

Ko je ura prečiščevanja za Slovence v Gorici minula, so prišli še drugi, ki skušajo s te ali z druge strani omajati naše neomajno stališče, da vztrajamo do zadnje možnosti. Prišli so celo taki, ki nekaterim redkim slovenskim inteligentom in narodnim stražarjem, rojenim slučajno na Kranjskem, očitajo njihovo »kranjstvo«, pri tem pa ne pomislijo, da živi in sicer v bolj udobnih in morda bolj varnih razmerah v Ljubljani najmanj 20.000 družin, katerih očetje so doma z Goriškega, s Krasa, s Primorskega.

Kje je torej razmerje med Goričani, stanujočimi sedaj v Ljubljani in med »Kranjci«, ki so prišli pomagat svojim bratom na Goriško? In še med temi, ki so prišli s polno voljo z one strani Snežnika (celo iz Postojne, iz Idrije, iz Vipave, ki so nekoč tudi bile »kranjske«), je največ takih, katerih starši so nekoč živeli in delali, vsaj pred 1. 1914. na Primorskem! Kje ima torej goriški polinteligent očitati takemu »privrandranemu Kranjcu«, češ, mi bomo ostali, vi boste pa šli! Goričani so pričeli v Ljubljano prihajati že okoli leta 1914., ko Italija ni bila nihi še v prvi svetovni vojni, prihajali so neprestano tja vseh 30 let in nihče, razen nekaj nerazsodnežev, jih ni motil, da si ne bi mogli ustvariti novih življenjskih pogojev, da, Kranjec so jih spustili celo na prva mesta povsod, bodisi v gospodarstvu, v kulturi, v politiki.

Narobe se je zgodilo lani: Primorci, oziroma razvijeni sinčki ljubljanskih goriških družin so ostali v Ljubljani, ko jih je klical glas njihove ožje dežele, dežele njihovih očetov, Goriške, prišli pa so sem tisti, ki niso imeli ne uglednih družin, ne mogočnih zvez kje na visokih ljubljanskih ali celo belgrajskih mestih, ki pa so imeli nekaj več, kakor zveze, imeli so neizprosno voljo in idealizem pomagati goriškemu ljudstvu, seveda pa nikakor biti za hlapce raznim goriškim polinteligentom, ki bi sedaj radi prevzeli poveljstvo in vodstvo in bi se hkrati tudi radi skrili pred morebitno odgovornostjo.

Ni bilo vse čisto in vse plemenito, kar je prišlo na pomoč narodno obujajočemu se gibanju v Gorici od drugod, to praznimo, toda ostalo je čisto ljudstvo, ki je čakalo odkrite slovenske besede in katerimi goriška polinteligenta ni mogla dati, drugi pa so bili morda preveč bojazljivi in preveč oprezni. Opredeljevali se nikoli ni bil dober kovač, saj, kako bi skoval podkev, ako se boji priiti blizu ognja in ne ve, kam bi z železom.

Torej: ali naj bomo sedaj vljudni, ko imamo ljudstvo na svoji strani, ko nas želi povsod, ko čaka, kje se bo pokazal vod domobrancev, tisto ljudstvo, ki v najbolj skrite gorske vasi, terorizirane pod partizani, v stotinah tihohtap naš »Goriški list«, mi naj torej poklekne pred temi opredeljevalci, pa čeprav so ti vztrajali več

Churchill, Stalin! Morituri vos salutant!

Trst, dne 6. oktobra 1944.
»Churchill, Stalin! — Umi-
rajoči vas pozdravljajo!«

Varšavski puč je utonil v lastni krvi. Na stotisoče mrtvih leži po razdejanih ulicah, pod ruševinami hiš in palač, za vsakim zrušenim zidom, v vsakem jarku. Zoliboz, zadnja postojanka obupa, je dvignil belo zastavo. Samo na sebi bi to dejstvo bilo sicer žalostno a ohranilo bi veličino tragične usode v mejah človeškega dostojanstva. Nasprotniku samemu bi tista bela zastava vzbudila spoštovanje in zastave zmagovalca bi klonile v poslednji pozdrav junakom Mokotova in Zoliboza.

Danes to ni dovolj. Spomin varšavskih upornikov bo prešel v zgodovino, toda ne v svetlobi sovjetske zvezde, ne v znamenju simbola svobode, ki jo nosijo narodom zemlje zavezniki. Nihče noče vsiljevati enemu narodu čustev, ki jih ta narod nima ali noče in ne more imeti. Nihče ni prosil varšavskih Poljakov bratskih čustev do nemškega naroda, toda nihče ni tudi od njih zahteval, da se za nemško stvar bore. Vrtinec divjega plesa te vesoljne vojne jih je zajel, kakor mnoge druge narode. In to je bilo vse.

Toda nad tragedijo Varšave se dviga v nedogledno višino tragedija sramotne izdaje. Med njimi morda ni bilo Efi-jalta-Judeža in nihče se ne bo obesil radi potokov krvi, ki so pordecili ulice enega najlepših mest vzhodne Evrope. Ne — med njimi ga ni bilo. Izdala jih je Moskva, izdal jih je London, izdal jih Washington, izdali so jih simboli teh prestolov Stalin, Churchill, Roosevelt. Varšavski uporniki so pač dobro vedeli, da jim puč ne more uspeti brez pomoči Kremļa, Londona in Washingtona, vedeli so, da jim tudi bližina fronte ne more veliko pomagati; pričakovati so si morda mogli od bližine fronte le razmeroma kratko dobo napa in žrtev, drugega nič. Njih življenje in uspeh puča je bil odvisen od pomoči, pomoči tistih, ki so jih na to hujskali. Lepe so bile ruske in angleške besede varšavskim patrijotom, lepe in polne upanja, lepe in polne obljub. »Dvignite se! Sovjeti so blizu! Uprite se! London vam bo pomagal! Streljajte! Washington je za vam!«

Puč je končal v krvi. Rusi so se blizu, London jim ni pomagal, Washington je obmolknil. General Bor je zaklel in preklel. In klonil. Ne on — klonile so žrtve, zapeljani reveži.

S kadečih se razvalin Varšave se dviga strašen opomin. Ne nam — ker mi poznamo vrednost obljub in ker poznamo končne cilje Antikrista Stalina. Smrt stotisočev v Varšavi je zanj pridobitek. Boljševiški program zahteva svoje žrtve. Te žrtve so potrebne, le doprinesiti jih morajo drugi... Strašen opomin ne velja nam. Mi zamoremo obžalovati nesrečo varšavskega prebivalstva, zamoremo tudi izraziti svoje sožalje poštenim v nasprotnem taboru, ni nam pa dano črpati kakršensibodi

kot 25 let pod savojskim jarmom. Vrata so še vedno odprta, za vsakogar, ki ga je sram dosedanje bojzljivosti, vsak sme stopiti skozi vrata v hram slovenske prosvete in narodne zavesti na Goriškem, kdor pa sedaj noče, vemo dobro, s čim računa!

-lr.

nauk iz te zgodovinske sramote.

Opomin velja drugim. Tistim izmed poštenih, ki si še domišljajo kaj o plemenitosti boljševiškega boja, tistim ki s hrepenenjem čakajo na »odrešitev«, tistim, ki varajo, ker so varani in tudi tistim, ki varajo in vedo da varajo.

Poljska postaja mejnik v zgodovini te vojne. Radi nje, za njeno svobodo, za njeno rešitev se je dvignila Anglija proti Nemčiji. Angliji je sledila Amerika. Stalin si je hotel pridržati del njenega raztrganega telesa. Morda je bil pri vsem tem Stalin še najbolj odkritosrčen. Prišel je z grobljo pri Katynu... In s tem je pokazal svoje resnične namene!

Kakor leta 1939, tako leta 1944.

Obljube, iluzije, boj za tujca in smrt. Usoda narodov izven kroga evropskih narodov ali

Gospodarske vesti

KONCENTRACIJA STROKOVNIH REVIJ V NEMCIJI

V zvezi z vojnimi časi se je število revij v Nemčiji zmanjšalo od 4900 na 1500 kar na smajrago še vedno za visoko število. Ker imajo nekatere stroke še vedno po več strokovnih revij, bodo v teh strokah izvršena zmanjšanja. Tako bo imela strojna industrija samo eno revijo, tekstilna in usnjarska tudi po eno samo revijo.

SVEDSKA SI POMAGA S SOTO

V lanskem letu je švedska proizvodnja šote dosegla 1,2 milijona ton, to je skoro še enkrat več kot prejšnje leto. Zvišanje proizvodnje je bilo omogočeno zaradi porabe novih modernih tehničnih sredstev.

HRVATSKO KMETIJSKO MINISTRSTVO

je določilo nove najvišje cene za moko. 100 kg pšenične moke številka 0 sme veljati največ 1800 kun, 100 kg enolne krušne moke pa največ 1000 kun. Ta velika razlika v ceni naj omogoči, da to prebivalstvo oskrbljeno s krušno moko.

V OKVIRU LETOSNJE VOJNE ZAPOSILITVE

je bilo na Hrvaškem okoli 1000 visokošolk — od teh 300 iz Zagreba — zaposlenih deloma v kmetijstvu, deloma pa v industriji.

MADŽARSKI FINANČNI MINISTER

je odredil, da more državna kreditna akcija dajati malim trgovcem višje kredite. Krediti proti bančnemu kreditu se morejo zvišati od 6000 na 12000 pengov, izjemoma dovoljena posojila pa se morejo zvišati od 8 na 15 tisoč pengov.

KAKOR SPOROČA DANSKO ZUNANJE MINISTRSTVO se ne smejo več izvažati iz Danske predmeti na Finsko.

OBČUTNA RAZDOLŽITEV MADŽARSKIH KMETOV

Današnje ugodne cene za kmetijske pridelke so omogočili madžarskemu kmetu v zadnjih letih prav občutno zmanjšanje dolgov. Na področju Madžarske v mejah po trianonski pogodbi so znašali vključeni dolgovi kmetov pred prvo svetovno vojno okrog 3 milijarde kron. Po končani vojni je inflacija prinesla skoraj popolno razdolžitev kmetov. Toda malo so se kmetje na novo zadolžili in so kmečki dolgovi leta 1932 dosegli zopet 2,17 milijard pengov. 49% vseh posestnikov je imelo vključene dolgove, in je znašal povprečni dolg na vsak oral 235 pengov, kar predstavlja 24-kratni katastrofski čišli donos. Obresti

vsaj takih, ki Evrope niso izdali.

In vendar so Sovjeti v Pragi, predmestju Varšave. Dovolj bi bilo iztegniti roke in uporniki Varšave bi modra i meli še en izhod. Ne! Zoliboz je moral pasti, ker so uporniki morali pasti. Morali so umreti, ker bi sicer bili Stalinu na poti, ker kri terja sve-te pravice...

Strašni opomin je preletel vso Evropo. Prinesli so ga vsi listi, nosili ga v najbolj oddaljene kote te zemlje. Hertzovi valovi, potrkali je na srca vseh, ki imajo še srce v prsih. Morda ni prodrli v naše gozdove, ne v glave mnogih zakrknjen-cev. Šel pa je skozi naše uredništvo in pritisnil svoj krvav pečat na naš list. In mi ga vrnemo svetu, naj gre in poišče vse, ki so še rešitve vredni. Zadnjemu Titovemu opominu (15. september) je sledil ta. Prvi je grozil s krvjo — ta je prinesel kri.

In zadnji memento... Kdor ga ni razumel, je izgubljen!

za te dolgove so dosegle dve tretjini denarnih dohodkov zadolženih kmetov.

Zalo je morala država v okviru zaščitne kmečkih dolžnikov stavili pod nadzorstvo 77.000 posestev, na katerih je bilo vključenih 950 milijonov pengov dolga. V naslednjih letih se je položaj v zvezi s prisilnim znižanjem obresne mere in izvršenih odplačil nekolikoboljšal dokler niso vojna leta prinesla nagle razdolžitve. Celotni dolgovi so sredi letošnjega leta padli na 900 milijonov pengov. Od leta 1932. so se torej zmanjšali za okrog 60%.

DELNO ZMANJŠANJE OBROKA KRUHA V NEMCIJI

V Nemčiji se uveljavi s 16. oktobrom zmanjšanje obroka kruha. Normalni poltrošniki bodo prejeli tedensko 200 gramov kruha manj. Nezmanjšan ostane obrok za otroke od 6. do 10. leta in od 10. do 18. leta kakor tudi obrok za dealce, ki imajo dodatne živilske nakaznice. Po novi ureditvi bo znašal krušni obrok tedensko 2225 gramov. S tem je obrok le za 75 gramov manjši, kakor ob pričetu vojne, toda za 225 gramov višji, kakor v času od aprila do oktobra 1942, ko je bil najnižji.

100 LET HRANILNIČNEGA REGULATIVA

Dne 26. septembra 1844 je stopil v veljavo regulativ za tvorbo, ureditev in nadzorstvo nad hranilnicami, ki ga je podpisal cesar dne 2. septembra 1844 in je bil objavljen v začetku navedenega meseca. S tem je bila dana podlaga za delo regulativnih hranilnic v Avstriji. Tudi na naših tleh je bilo mnogo takih hranilnic, ki so poslovale na osnovi tega regulativa, ki je ostal v veljavi pri nas do zakona o občinskih hranilnicah 1938, seveda z nekaterimi spremembami. Za regulativ je značilno, da so ga pripravljali šest let in so mu dali tako trdno podlago, da je veljal še skoraj sto let naprej.

INDEKS ŽIVLJENJSKIH STROŠKOV V NEMCIJI

V Nemčiji so znašali življenjski stroški meseca avgusta 1944 144,4, podlaga so stroški v povprečju let 1913-1914. Indeksna številka za prehrano se je od julija na avgust zmanjšala na 143,4, pri ostalih predmetih polnošnje pa niso nastopile nobene izpremembe.

Stavke v USA.

Madrid, 7. okt. Ministrstvo dela v Washingtonu je objavilo, da so zabeležili meseca avgusta v Združenih državah 485 stavk, to je 15 več kot julija. Skupno je stavkalo 190.000 delavcev in je bilo zaradi tega izgubljenih 835.000 delovnih dni.

Vedno večje razburjenje v Turčiji

Graška »Tagespost« je prinesla naslednje poročilo iz Budimpešte, ki nam precej izčrpno riše sedanje stanje na Balkanu in v Turčiji:

Nervoznost, ki je spričo približevanja boljševiškega navalav prevzela vso turško javnost, je najbolj očitna v množestvenem begu carigradskega prebivalstva. Mnoge družine, ki so preživele poletje na deželi, raje iščejo neprijetnosti bližnje zime v svojih poletnih bivališčih, kakor da bi v Carigradu dan na dan drgetale v grozi in skrbi. Že sam načrt, ki ga je bit skoval Tito, da bi pod sovjetskim patronatom ustvaril Balkansko zvezo, v kateri naj bi bile Srbija, Bolgarija, Makedonija in Grška, vsebuje po turški sodbi kal spopadov. Kajt novo ustanovljena Makedonija bi bila sosednim narodom stalen povod vmešavanja. Vseka kor je groteskno, da stremi Tito z ustvaritvijo Balkanske zveze in s tem po strnitvi imenovanih narodov, medtem ko je istočasno z ustanovitvijo Makedonije ustvaril pogoj za ustvaritev nove »makedonske« narodnosti.

Od narodov, upoštevanih pri načrtu za Balkansko unijo, se je doslej pritrdilno izjavil edino sovjetofilski bolgarski zunanji minister Stainov. Ker je Bolgarija prej dosledno vztrajala na stališču, da ima Makedonijo za nedotakljivi sestavni del Bolgarije in da si tega področja nikoli ne da ugrabiti, se da nagla odpoved Stainova, ne glede na njegovo služabništvo Moskvi in Titu, razložiti samo na ta način, da hoče ta mož navzven vzbuditi vits, kakor da on in njegova vlada še vedno uganjajo nekakšno »svojo« zunanjo politi-

ko. Takšno perverzno početje je tem bolj zoprno, ko je taisti zunanji minister izjavil nekemu zastopniku tiska, da Sovjetija poljubno vlada v vsej Bolgariji, ne da bi imela do tega pravico, kar je Stainov izrecno naglasil.

Čeprav naj bi po moskovskih načrtih pripadla Srbom v bodoči Balkanski zvezi vodilna vloga, se je državni svetnik Nikolič v imenu srbskega naroda uprl takšni kombinaciji. Prosvetni minister Nedičev, vlade, Velibor Jonič, je kot bivši vzgojitelj mladega Petra, pozval pregnanega kralja, naj se postavi ob strani srbskega naroda in naj sodeluje v borbi proti Titu, ki ne vodi srbske, marveč boljševiške politiko. Ta opomin kaže, da so narodni krogi v Beogradu spregledali zvezo, ki jo je Peter sklenil s Titom, in uporabljajo priliko, da opozarjajo tiste Srbe, ki so še navezani na dinastijo, naj nevarni prepad, v katerega utegneta biti pahnjena srbska država in srbski narod zaradi Petrove politične zaslepljenosti.

Na pristojnem hrvaškem mestu so zvedeli, da je Moskva pravkar zahtevala od Angloamerikancev, naj bi Tito prevzel vrhovno poveljstvo nad zavezniško vojsko, ki bi se izkrcala na dalmatinski obali ali kjer koli drugod na hrvaških tleh. Če naj bi bilo s takim manevrom izraženo, da hoče biti tudi Hrvatska vključena v nameravano sovjetsko Balkansko zvezo, naglašajo k temu v Zagrebu, da hrvaški narod po svojih izkušnjah nikakor ne želi, da bi še enkrat sodeloval pri kakršnem koli jugoslovanskem državnem eksperimentu.

Prehrana Nemčije zagotovljena

Ob priliki zahvalne žetvene svečanosti v šestem vojnem letu je nemški državni tajnik v državnem prehranjevalnem ministrstvu Riecke objavil članek, ki prikazuje stanje prehranbenega gospodarstva v letu 1944-45. Bolj kekor doslej leži v letu težišče prehrane v lasnem prostoru. Državnemu vodji kmetov Backeju je treba priznati zahvalo, da celo v času, ko so bili Nemčiji na razpolago obsejni prostori za oskrbo, nikoli ni dopustil, da bi se zanemarjalo domače kmetijstvo. Tej dosledni politiki se ima Nemčija zahvaliti, da lahko mirno stopa v novo prehranjevalno leto, ki bo sicer prineslo številne nove težave, ki se pa v svojem poteku nikakor ne bo niti zdaleč približalo katastrofalnemu stanju iz leta 1918. Dovož živil iz inozemstva se je precej zmanjšal. Gospodari moramo torej s tem, kar nam je dala letina na lasnem prostoru in kar imamo na zaloga.

V splošnem gledano je imela Nemčija letos srednje dobro letno. Vsi ukrepi, ki se izdajajo, imajo zgolj namen, zagotoviti osnovno prehrano nemškega naroda, in to ne morda samo glede na potrebe trenutka, temveč na podlagi načrtov, ki so preračunani na dolgo dobo. Tako je bilo odrejeno malenkostno znižanje

krušnega obroka. Znižanje klavne teže tržnih svinj in izročilev prekoštevilih pujskov naj prepreči polnošnje žita in krompirja, kar bi sicer poslalo nevarno za prehrano prebivalstva. To pa ne pomeni splošno klanje prašičev. Zaradi izročilve težkih svinj bo od časa do časa na razpolago več mesa, kar ima za posledico povečano oddajo mesa nameslo masli. Izrecno poudarja državni tajnik, da se bodo že prej izdani ukrepi glede gojitve malih živali z vso strogostjo izvajali. Da se zagotovi človeška prehrana v glavnih področjih, bo potrebna vrsta prihranov pri stvarih, ki so bolj postranskega pomena. Zaradi okrepljene osnove za krmiljenje živine bo omejena proizvodnja piva. Z enakim namenom bo omejena dodelitev kavinah nadomestkov. V bodoče ne bo več mogoče dodeljevati sladkor slaščičarnam in pekom. Sladkor, ki bo s to omejitvijo prihranjen, bo šel v korist nemškemu gospodinjstvu. Tako bo mogoče dalj časa držati nespremenjen obrok sladkorja.

Jedro nemškega prehranjevalnega gospodarstva ostane nedotaknjeno. Draj ko slej zagotavlja prehrano nemškega kmeta, da odda svoje presežke.

Belgija mora gladovati

Stockholm, 5. okt. Časopis »Soir« piše po poročilu iz Londona, da ne smejo zavezniki preprosto prehranjevalnega položaja po obrokih, ki jih dobe njihovi častniki v nekaterih restavracijah. Belgijsko prebivalstvo je moralo v splošnem prilagoditi pascove. Prehranjevalno vprašanje je postalo največja skrb delavcev.

Umor litvanskih prelato

Bern, 5. - (Stefani). Primal litvanske Katoliške cerkve, en italijanski škof in dva druga škofa so postali žrtve sovjetskih morilcev. Tako poroča iz Stockholma švicarska brzojavna agencija. Litvanskim duhovnikom je Vatikan svetloval, da vztrajajo na svojih meslih.

VESTI IZ GORICE IN DEŽELE

Grozdje je izvrstno hranilo

Jeseni, ob času bendime, se precej pogošilo vidimo na mizi pri obedih vsakovrstno grozdje, a pozimi ga zamenjajo gospodinjice navadno z vinsko kapljico. Ko bi vedele, da ima presno in pa tudi posušeno grozdje veliko večjo hranilno vrednost kot spremenjeno v alkohol, bi si jeseni raje pripravile večjo zalogo grozdja in bi ne smeli gledati na kohlolnih pijač sploh ne kupovale. Tudi kmetje bi morali spoznati veliko hranilno vrednost grozdja in bi ne smeli gledati na kohlolnih pijač sploh ne kupovale. Tudi kmetje bi morali spoznati veliko hranilno vrednost grozdja in bi ne smeli gledati na kohlolnih pijač sploh ne kupovale. Tudi kmetje bi morali spoznati veliko hranilno vrednost grozdja in bi ne smeli gledati na kohlolnih pijač sploh ne kupovale.

Različne vrste grozdja imajo v sebi različno množino sladkorja. Količina grozdja je odvisna od zemlje in lege, kjer trta raste, pa tudi od tega, v kakšnem vremenu grozdje dozoreva. Največ ga ima v sebi grozdje, ki raste na prisojnih pobočjih in ne v ravnini, in ki dozoreva v sončnih dneh. Pred dozorevanjem mora dobiti ljudi primerno množino moče, sicer se jagode poduše in tudi sladkor se ne ulegne razviti. Povprečna višina grozdnega sladkorja je nekaj nad 20%.

Poleg sladkorja vsebuje grozdje tudi kislino. Čim več kisline je, tem manj je sladkorja. Kislina varuje grozdje in sploh vse sadje, da se prehitro ne pokvari in mu daje prijeten, osvežujoč okus. Pri dozorevanju pa kislina izgine in ko je grozdje zrelo, je je v njem le še majhen odstotek.

Poleg sladkorja in kisline in nekaterih drugih, manj važnih sestavin, vsebuje grozdje tudi vitamin C, ki se pa pri spreminjanju grozdja v vino popolnoma izgubi.

Pri vrenju mošta se spremeni sladkor v alkohol in čim višji je odstotek alkohola, tem manj je v pijači sladkorja. Najboljša vina imajo do 17 stopinj alkohola, to so predvsem vina južne Italije in pa »lufomerčan«. Goriška vina pa vsebujejo okrog 13 stopinj alkohola.

Vsaka gospodinja bi morala torej poskrbeti, da bi njena družina užila preko vsega leta, tudi

spomadi in pozimi, veliko sadja, zlasti grozdja. Pred vsakim obedom naj bi vsak pojedel vsaj en grozd. Veliko sladkorja potrebujejo zlasti otroci, saj naravno čuljijo to potrebo. Matere se lahko o tem same prepričajo, ko vidijo, da njih otrok večkrat kar sam vzame žlico sladkorja.

Grozdje močno vpliva tudi na živce in jih pomirja, zato so ga nekateri znani državniki in politiki uživali tudi pozimi pri vsakem obedu.

Da se nam pozimi ne bo pokvarilo, odstranimo vse gnile in nagnile jagode, ovijemo grozd v snažen, suh papir in ga obesimo na zračnem prostoru na primerno vrvico. Tako se bo grozdje lepo posušilo in sladkorja ne bo izgubilo. Vendar pa ga ne smemo hraniti na preveč suhem kraju, ker izhlapi vsa voda in grozdje ovene.

Zdaj, ko smo spoznali vrednost presnega grozdja in sladkorja, ki ga to vsebuje, pa raje zamenjajmo vinsko kapljico s sladkim grozdom.

Ljudsko gibanje v Gorici

Goriški magistrat javlja: **Rodili so se:** Batič Mihael, Porazzo Rosalba, Morelli Elizabeta, Saksida Milan, Čučej Walter, Škrt Neža, Kerševan Majda, Turel Lucija, Ciccia Robert, Leban Stanka, Englaro Anton, Bulfon Ada, Dasso Claudia.

Umrli so: Lipovšek Katarina vd. Drašček, 82 let, gospodinja; Masera Amalija vd. Škarabot, 72 let, gospodinja; Matriciani Gaetan, 22 let, kmet. Ermacora Peter, 42 let, rokodelec; Mislaj Frančiška por. Tost, 44 let, gospodinja; Stoico Rosa por. Tosoratti, 72 let, gospodinja; Bessesnel Bernard, 37 let, rokodelavec; Valič Rozalija vd. Humar, 67 let, gospodinja; Feressin Ivan, 45 let, rokodelavec; Cerusi Primo, 37 let, orožnik.

Oklici: Toplikar Alojz, kočijaž - Zuman Terezija, gospodinja.

Poroke: Vidmar Bruno, nadstražnik - Konec Marija, gospodinja; Masi Jakob, mehanik - Tonini Ida, gospodinja; Di Leonardo Marijan, strokovni tajnik - Finardi sernanda.

Vsak stenovalc mora točno poznati vse izhode, zasilne izhode in zidne preboje svojega zaklonišča tako, da jih najde tudi v največji razburjenosti pri popolni temi. Gospodar hiše mora poskrbeti, da so ti izhodi vidno označeni s puščicami, napisali ali pa pobarvani z belo barvo. K zasilnim izhodom spadajo vsi iz zaklonišča vedno izhodi. Če je zaklonišče zvezano z zidnim prebojem s sosedno hišo, potem spadajo k zasilnim izhodom tudi vsi izhodi, ki vodijo iz sosednega zaklonišča. Med stenovalci si mora hišni stenovalci znati pridobiti sodelavcev in njim odrediti opečina dela.

Nasveti za hišo

KAKO POPRAVIS ZARKO MAST

Ako poslane svinjska mast zalava in žarka, izgubi tudi svojo prvotno belo barvo ter jo izpremeni v rumeno. Tako mast je moči popraviti na ta način, da jo precvremo v primerni posodi in ji dodamo nekaj zrezane čebule in nekaj koščkov čistega lesnega oglja. Večji uspeh se doseže pri tem, ako se cvre mast v manjših kakor pa v velikih posodah, odnosno količinah. Oglje je po končanem opravljenju kajpada odstraniti.

PERILO SUSI NA PROSTEM,

potem dobi tako dober vonj, kakor ga nima perilo, ki je posušeno v kuhinji ali v kamri. Ako imaš perilo v sobi, kjer moški kade, naj ima omara zaveso, da dim ne prodira do perila, ker se perilo navzame dima in smradu in izgubi oni fini duh svežega perila. Perila ne parfimiraj z mošuzom še celo ne, ker povzroča omolico in mučne sanje. Namizno perilo se ne hrani tam kot posteljno, nego v posebni omari.

MRAVLJE BEŽE S PROSTORA,

kjer leže sveži paradiznikovi listi. Zato jih položijo zlasti na razpoke ob oknih in vratih in sploh povsod, koder lazijo mravlje v shrambo in slonovanje. Izvrstno sredstvo proti mravljam je tudi ocedek, ki ga močno skuhaš iz svežih paradiznikovih listov ter z njim večkrat namažeš mize, deske in omare. Mravlje namreč ne morejo trpeti vonja paradiznikovega zelenja. Seveda je treba imeti vedno le sveže liste; čim se posuše, izgube tudi duh.

DIJAKI, KI OPRAVLJAJO IZPITE, OPROSCENI ZASILNEGA DELA

Za dijake, ki morajo napraviti izpite je Deutscher Berater določil, da so lahko oproščeni zasilnega dela in sicer sledeče dni: 7., 8., 9., 10. in 11. t. m.

Breze in vrbe

Tudi breze in vrbe žalujke so poklicale pleskarje, da jim prebarvajo svetlo jeleno listje v roženkasto in rdečkasto.

Kmalu bodo začela izgubljati liste vsa listna drevesa in tedaj se bo tudi žalost dreves polegla, kajti prišli bodo otroci in tu li odrasli ter pograbili odpadlo astje. Služilo jim bo za steljo živini, pa tudi malim domačim živalim. Tako bodo otroci prinesli tudi v nasade in gozdove veselje in radost, ki sta tako značilna spremljevalca jeseni.

OTROŠKI KOTIČEK:

Iz Alenkinе torbice

Tudi okna je imela, a iz samih biserov, ki so pošiljali proti gladini jezeri nebroj mavričnih luči. Okrog palače pa so plavale ribice, kakršnih še nista videla. Neveda sta se sklanjala vedno niže in niže proti gladini. Tako sta bila zamišljena v to lepoto, da sta pozabila drug na drugega.

Toda jezero ni zaman zablestelo sredi dneva. Nenadoma se je njegova gladina razmaknila in pred dečkoma je stal sam vodni kralj. Široko sta odprla oči in usta in zastrmela v to čudo. Glavo je imel vodni kralj kot Petrkovi vaščani, le da je bila veliko lepša. Tudi roke je imel kot ljudje, le namesto nog je imel ribji rep. Bil je daljši kot rep največje ribe; na vsaki luski je imel velik biser, ki se je spreminjal v mavričnih barvah. Zdaj sta vedela, kaj ju je tako slepilo.

Vodni kralj pa jima je dejal: »Morda že vesta, kdo sem. Gospodar sem vseh voda. Moj podložnik je najmanjši studenček, ki komaj priteče iz skalovja, v moji oblasti so potoki in reke, veletoki in jezera, pokorno mi mora biti celo globoko in neiemerno morje. Svoje pa lače mam v vseh jezerih, a moj

dvor je na dnu najglobljega morja.

Zdaj prebivam v palači Temnega jezera in prišel sem na njegovo obrežje, da si vzamen novega služabnika. To pot mi je sreča mila. Poslala mi je kar dva, a zadostuje mi eden. Izbral si boma seveda večjega; ti mali, pa se vrni domov. In da ne bodo starši preveč žalovali za svojim sinkom, jim izroči tale mošnjček cekinov. Ko bodo minila tri vodna leta, takrat bo služba tega dečka minila. Prejel bo zaslužen plačilo.

Ko je izrekel zadnjo besedo, je prijel Petrčka za roko, udaril z ribjim repom po gladini jezera, izgubil in jezero se je znova zagrnilo v svoj molk in temo. Na bregu je ostal le Tincek. V roki je držal mošnjo cekinov, a kaj mu je govoril vodni kralj, tega ni vedel. Vedel je le, da je vzel s seboj njegovega brata Petrčka in da je zdaj on sam sredi gozda in niti ne zna poti domov. Spustil je mošnjček s cekini na tla, da se je razvezal in vsi cekini so se strkljali v jezero. Sam pa si je zakril oči z ročicami in bridko zajokal.

(Nadaljevanje sledi)

O pravilni molži

Skrb vsakogar, ki molze, bodi, da ravna po končani molži z mlekom tako, da ostane do uporabe ali predelave kolikor mogoče neizpremenjeno. Zato je potrebno, da se spravi mleko kakor hitro mogoče iz hleva, zlasti pozimi, ko je hlevski zrak napojen z različnimi neprijetnimi duhovi, ki se kaj radi oprimejo mleka. Ko se mleko prenese v čisti promleko pošiljati le na bolj kratke daljave, in še to le v odprtih ali lahno pokritih posodi, da se na ta način v manj topleni zraku ohladi in voda iznuhti. Za vsako daljšo pošiljanje je potrebno, da se vsaj do 20 stopinj C ohlajeno mleko spravi v dobro zamašene, če le mogoče kovinaste posode. Da se pri vožnji mleka prepreči nemočno tresenje, kar bi lahko povzročilo tvorjenje maslenjenih grudic, se prevaja mleko na posebnih prožnih vozičkih.

Pred odbravo ali pošiljanjem je treba skrbeti tudi za to, da se mleko ne skisa; v živalskotonlem stanju se sme

stor, se precedi in ohladi takoj vsaj do 20 stopinj Celzija, torej, da se mleko takoj ne uporabi. Čimbolj mleko po molži ohladimo, tembolj smo roskrbeli za njegovo stanovitnost.

Širite „Goriški list“

Uporaba aluminija v Ameriki

Odkar kontrolirajo Japonci pretežni del svetovne proizvodnje kositra, so morali tudi Amerikanci hudo omejiti potrošnjo bele kovine, ki se uporablja za izdelovanje konzervnih škatel. To pomeni za Američane hud udarec, kajti nikjer na svetu ne trošijo toliko konzerv, kakor prav v Ameriki. Sedaj bodo tudi v Ameriki pričeli izdelovati konzervne škatle iz tanke aluminijaste pločevine. Pred vojno so se temu upirali, češ da je aluminij predrag. V vojnih letih pa so cene beli pločevini izredno narasle, medtem ko se je aluminij pocenil za 25 od sto.

Narte Velikonja:

Vesele zgodbe z Goriške

Če hiša zraste ...

Trgovec Jože Jeglič je prenočeval v Proseku. Bil je v listi goslini, ki je na rebri ob cesi. Videl je: v pivnico je stopil s cestle. Večerjal je in potem šel spat v prvo nadstropje. Dobro je videl, da je bilo to prvo nadstropje, kajti stopnice so držale zdaj na levo, zdaj na desno, potem, potem je bila njegova soba.

Drugo jutro se je zbudil, stopil prav k oknu in ostrmel. Pomencal si je oči, se nagnil ven in strmel.

Bil je v drugem nadstropju. »Kdaj so me prenesli tu sem? In kako sem moral spali, da nisem čutil?«

Nikakor mu ni šlo v glavo, kako se je moglo to zgoditi.

Pripovedoval je to svojim znancom.

»Eh, kaj, hiša je zrastle čez noč!« je nekdo pripomnil.

Britje

(V resnici je bila hiša zidana pod ceslo in se je s ceste p pivnico stopilo že v prvo nadstropje).

Moj bravec Karlo mi je pripovedoval:

Prišel je k mojemu gospodarju H., ko sem bil še vajenec, raztrgan, umazan in ušiv cigan. Noben bravec nima rad takih ljudi, ker mu odganjajo goste. Zato je vse naredil, da ne bi ciganu nikoli več prišlo na misel, da bi še kdaj prišel. Posadil ga je na strgan stol ob steni, ki ga niso več uporabljali, vzel je umazano brisačo iz koša, »slabo sem ga namilil in moral sem ga brili jaz, ki sem samo toliko že znal, da sem smel ljudi dreti. Dali so mi britev, s katero smo rezali kurja očesa. Skratka: zato!

In sem ga mavžal. Tekla je kri

in nekaj mesa je ostalo. Izdahnem sem uporabljal lapis.

Ko sem končal, se je cigan prijazno zahvalil in vprašal za račun. Takrat je bilo britje pečnast krajcarjev. Gospodar pa je, videč »krvavo rihlo«, skomizgnil:

»Kolikor pač hočete!«

Cigan je segel v žep in izvlekel goldinar.

»Deset krajcarjev fantu, drugo pa vam!«

Gospodar je bil tako presenečen, da mu je zaprlo sapo, a vendar je prijazno stekel k vratom, se klanjal in ga spremljal čez prag.

»Se priporočam!«

Zmrzla kača

»Bil sem na lovu,« je pripovedoval profesor L., »in čakal lisico. Mraz je bil in dolg čas. Začel sem brskati po trhljem panju, na katerem sem sedel. Ali nisem izvlekel klobčiča. In ko sem olgledoval bolj natanko, sem videl, da je kača. Zmrzla kača. Vlaknil

sem jo v žep in šel domov, kajti za lisico je bilo že pretemno. Doma sem slekel suknič ter ga obesil pri peči. Šel sem v kuhinjo. Žena je čez čas stopila v sobo in zavpila? Vrgla je vse krožnike od sebe. Stopil sem za njo. Kača se je olajala in mi lezla — po vratu.

Delitev dela

Hribernik je bil gozdar na Čavnu. Prvega je moral iti po plačo v Predmejo. Tam so se po navadi nekoliko zamudili, ker je bila goslinna.

Hribernik se je pozno privlekel domov.

Drugi dan je Hribernikov fantek kupoval jajca po vasi. Vprašali so ga, kje je oče.

»To smo se snoči smejali! Teta ga je držala, mama ga je pa tukla!« je vedel v idrijskem narečju.

Kratkoviden profesor

Fant je bil pa res znal že štiri lekcije, a je bil opominjan v konferenci.

Moj profesor V. je bil zelo kratkoviden, zato nam ni zaupal, da ne beremo, ko nas je vpraševal zemljepis; morali smo k »nememu« zemljevidu.

Na steni pa je visel »polnobeledni zemljevid«.

Prava žena za ribiča

Tom je bil strasten ribič, pa oženil bi se rad. Prijatelj mu je svetloval to in ono, lepo, bogato, mlajšo, starejšo, pa nobena mu ni bila všeč.

Tomo je pomolčal, kajti v važni stvari moraš premisliti, kaj zineš. Njegove misli in želje so se prav takrat odločale za vse življenje, če bi žena prej ne umrla. Nazadnje se je popraskal po glavi in dejal: »Jo že imam pogrunfano. Tono Mešičkovo. Tono!«

Prijatelj je ostrmel. »Pa zakaj Tono, saj ni najlepša?« V resnici je bila že škrbasta in pegasta, pa menda tako s pamejlo pri zadnjih vratih.

»Vidiš, vidiš, rekli so, da ima gliste!«

Vesti iz Trsta in okolice Kmetijstvo

TRST PRED 80 LETI

»Okolica je takrat segala do tam, kjer stoji danes Rossettijev spomenik, kjer je bila postavljena tudi mitnica, potem do današnje centralne postaje, do današnje postaje sv. Andreja in do cerkve sv. Jakoba. Druga mitnica je bila pri kavarni Fabris ob vojašnici, tretja pa med današnjim trgovcem Garibaldi in korzom Garibaldi. Zunaj teh mej so okolici prebivali naši okoličani »manderjarji«, ki so se bavili po večini s poljedelstvom in vrtnarstvom, in tudi mnogi naši delavci in obrtniki. Če pogledamo na zemljevid iz one dobe, vidimo, da so bile približno v onem času zidali nasproti ljudskemu vrtu nove hiše, zadaj pa Politeama Rossetti. Od tu dalje za mestno bolnišnico pa so bili sami travniki z majhnimi ali kmečkimi hišami. Ob cesti od Ljudskega vrta do Sv. Ivana so bile hiše zelo redke, tako da je bil iz mesta do Sv. Ivana takrat že lep izprehod. Tudi Rojan je bil ločen od mesta.«

Ljudsko štetje leta 1875

»Pri ljudskem štetju 31. dec. 1875. so v tržaški občini našli 126.633 prebivalcev. Takratna tržaška občina, ki je imela isto ozemlje, kakor ga ima danes (93.70 km²) je bilo

razdeljeno na dvanajst okrajev. In sicer pet notranjih (mestnih), pet zunanjih (predmestnih) in dva zgornja okoličanska. Prvi okraj je obsegal Sv. Vid in mestni del Spodnje Kjarbole, drugi Staro mesto, tretji Novo mesto, četrti Novo mitnico z notranjim delom Škorklje, Kolonije, Vrdela in Kjadina, peti Staro mitnico, šesti Sv. Jakob z Zgornjo in Spodnjo Kjarbolo, sedmi Sv. Anjo, obe Sv. Mariji Magdalenti in Škedenj, osmi Farnet, Roco in okoličanski del Kjadina, deveti Sv. Ivan, zunanji del Škorklje, Kolonije in Vrdela, deseti Rojan, Greto in Barkovlje, enajsti (prvi okoličanski) s sedežem na Proseku »Sv. Križ, Prosek, Kontovel in Opčine ter dvanajsti (drugi okoličanski) s sedežem v Bazovici: Bane, Trebče, Padriče, Bazovica z Lipico in Lonjer.

V posameznih okrajih so našli: Prvi okraj 10.744 prebivalcev, drugi 20.278, tretji 14.868, četrti 11.800, peti 19.513, šesti 11.433, sedmi 5.291, osmi 12.158, deveti 8.210, deseti 4.897, enajsti 4.703, dvanajsti 2.756.

V prvih petih okrajih je bilo skupaj 77.205 prebivalcev. V petih predmestnih 41.969 in v dveh okoličanskih pa 7.459. Nadaljevanje prih.

RAZDELJEVANJE KROMPIRJA

Potrošniki v Trstu prejmejo po 1 kg krompirja. Cena 6 lir v prodaji na debelo, 7,40 v nadrobni prodaji. Krompir prejmejo potrošniki skupin 1 do 24.

IZPITNI ROKI NA TRŽASKEM VSEUCIŠČU

V smislu sporočila rektorja Iržaške univerze bodo jesenski izpiti na Iržaškem vseučilišču do 16. oktobra do 15. novembra. Zadnji rok za prijavo k izpitolu je do 10. oktobra, za rigorozo pa 31. oktobra.

PANESREČENCI

Desnico si je ranila 28letna gospodinja Gilda Kulin z Barkoveljske obale 235. Desnico ima poškodovano 30-letni šofer Mirko Galo iz ulice Dolina 1. Ponesrečel se je 48letni delavec Franc Škarabof, ki ima poškodovano desnico. Slično nezgodo je doživel 49letni mornar Jožef Azarija iz Trgovske ulice 23. Pri delu se je ranila 36letna Ervina Sedmak iz Julijske ulice 19. Na levici ima poškodbo 23letni uradnik Rihard Cebrič iz Aknedota št. 9. Levo nogo si je izpahnil pri delu 37delavec Karel Polilli. Levo nogo

ima ranjeno 51letni delavec Jožef Profela. Ponesrečenci se zdravijo v Iržaški bolnišnici, kamor sta se zalele tudi 45letni Jožef Antonoli s Svelega slopišča 155, ki sta ga v Rojanu napadla dva neznanca, ter 55letni mesar Ivan Vižintin, ki je dobil pri padcu z voza več poškodb.

NESREČA ZARADI EKSPLOZIJE ROČNE BOMBE V REPEN- TABRU

Vojak Ivan Rosi je bil v neki gosilni v Repentabru v družbi 19letne Karmen Kiarco in njene 22letne sestre Gracije. Rosi je imel pri sebi ročno bombo, ki jo je pokazal sestram. Pri tem je po nesrečnem naključju padla na tla. Sledila je eksplozija. Drobci so ranili obe sestri in tri vojake. Obe sestri sta bili prepeljani v tržaško bolnišnico.

Slabo je, če eden izmed zakoncev drugega dolgočasi, a še slabše je, če samo eden izmed njih drugega dolgočasi.

Ljubezen nima samo pravic, temveč ima sploh zmerom prav.

Perutnina pozimi

(Nadaljevanje in konec.)

Tu imajo kokoši zjutraj in zvečer ali kadar pridejo nesl jajca, prosti vhod in izhod. Streha kurnice se napravi iz colskih desk. Za krilje strehe vzamemo srešno lepenko. Nazadnje vse skupaj namažemo, zlasti pa razpoke, s kalranom.

Zelo važen je notranji del kurnice. Vse stene morajo biti popolnoma gladke, vse razpoke dobro zaprte in zamazane. V razpokah in odprlinah je leglo in zavelišče mrčesa, razpoke pa ljudi delajo prepiti, ki je kokošim zelo škodljiv. Tla kurnice naj bodo betonirana, ker se bolje snažijo in so lrpežna. V kurnici cementna tla ne škodujejo kakor v drugih hlevih, ker so kokoši v njih samo ponoči in še tedaj sede na gredeh. Ko so kokoši pozimi v mrzlih dneh v kurnici, pa denemo po tleh kake deske za liste dni ko zmrzuje.

V notranjosti kurnice mora biti vse postavljeno ali položeno, nikjer se ne sme nič pričvrstiti, ker to ovira temeljito snaženje. Notranja oprema naj bo tako napravljena, da se pri temeljitem čiščenju prav vse lahko razstavi. Grede, na katerih kokoši čez noč počivajo, morajo biti postavljene na posebnih stojalih v višini 50 cm od tla, in sicer v zadnjem kotu kurnice, kjer je kurnica bolj temna. Grede morajo biti vse v eni višini po 40 cm vsaka sebi in imeli morajo pravilno obliko, da žival na njih lahko sedi. Ne smejo biti okrogle, ampak prevez mora imeti obliko pravokotnika, kalerega daljša stranica meri 5 cm, krajša pa 3-4 cm. Gornja robova grede morata biti zaokrožena. Ena kokoš potrebuje približno 20 cm širine grede. Pod gredami lahko napravimo v razdru 20 cm desko za blato, ki obsega širino in dolžino vseh gred. Blato pada na to podloženo desko, kamor posujemo malo peska in vsako jutro moramo z grabljami ali posebnim strgalom odstraniti blato z deske. Neobhodno potrebna pa ta deska za blato ni.

V notranjost kurnice spadajo tudi gnezda, kamor hodijo kokoši nesl. Koliko časa rabijo kmečke gospodinjice z iskanjem jajc po senu, sledji, zunaj v grmovju, kjer nesejo kokoši, ki nimajo urejenega kokošnjaka. Gnezda postavimo v miren, nekoliko temnejši kot kurnice. Gnezdo poznamo dve vrsti: navadna odprta in tako zvana zaklopna gnezda. Zadnja so potrebna za preizkušnjo nesnosti. Kjer je veliko kokoši, so ta gnezda potrebna. Na vsakih pet kokoši se računa eno gnezdo. Poslavimo jih v eno vrsto, po potrebi pa tudi v dve vrsti. Posamezno gnezdo naj ima obliko

kocke s stranico 40 cm. Meslo prednje stene je samo 5 cm visok rob, ki zabranjuje razmeljanje gnezdišča. Vsakomur zelo priporočam, da prepleska vse, kar je lesenega na kurnici in njeno opremo, torej tudi stojala, grede in gnezda s karbolinejem. S tem oslonejo vsi ti predmeti še enkrat lolklo časa uporabni. Ostri duh karbolineja pa ljudi ovira razvoj golazni.

Večkrat beremo ali slišimo tudi o lako zvanem brskališču, to je še poseben dnevni prostor, ki ga najdemo poleg spalnega prostora v nekaterih kurnicah. Ta prostor lahko pogreša naša kmečka kurjeja, saj so kokoši ves dan razkrojene daleč naokoli po posesstvu, pozimi pa najdejo tudi dovolj zaščitenega prostora pod skednjem, okrog kozolca itd. Majhno brskališče za najhujšo zimo pa lahko napravimo pod gredami, odnosno pod desko za blato.

Kakor pri drugih domačih živalih moramo tudi pri kokošjereji paziti na red in snago. Nobeni domači čivali ne preli tako veliko raznih škodljivcev iz vrst mrčesa (bolhe, uši, pršice) kakor kokošim. Tu kmečki človek vse premalo pazi. Po kmečkih kurnicah je včasih taka nesnaga, da je strah in groza. Gospodinja mnogokrat misli, da je snaga potrebna samo lepoti — pa ni tako. Tu gre za velike denarne izgube, posebno pri perutnini. V nesnažnem hlevu je polno uši in pršic, ki odvezajajo živalim življenjske sile — sesajo kri. Od teh škodljivcev napadene živali slabše nesejo, se slabo razvijajo, so bolehnne itd. Ali ni to denarna izguba za kmečko hišo?

Zato mora gospodinja skrbeti za čistočo kurnice, gnezd, posod in drugega. Sedaj v jeseni je treba napraviti temeljito čiščenje v vsej kurnici. Po tem bodo živalice zdrave in bo čim več dobička. Poleti napravimo čiščenje večkrat, pozimi pa tudi vsak mesec. Snaženje naj se vrši vedno v lepem vremenu. V ta namen omelemo strop in stene, odnesemo naslilj na gnoj ter očistimo tla z vročo soda vodo. Gnezda izpraznimo in jih z vročo soda vodo temeljito poribamo. Slamo sežgemo. Ko so se gnezda dobro posušila, denemo vanje svežo praprof in slamo ali seno. Stojala očistimo blata in prahu, gornjo površino, zlasti pa zareze, v katerih leže grede, pobrišemo s krpo, namočeno v petrolej. Tudi grede pobrišemo s petrolejem, ker je to edino sredstvo proti nekaterim vrslam najbolj škodljivih pršic. Seveda pa pred tem vse grede prej poribamo z vročo soda vodo.

Vsako leto dvakrat, še bolje trikrat, pa sledi glavno čiščenje in sicer: spomladi, poleti in jeseni. Kakor pri 14 dnevnem ali

vsej mesečnem pospravljanju osnažimo vse temeljito. Nato pa vse lesene dele kurnice in notranjo opremo prevlečemo s karbolinejem. Zidane stene in strop kakor tudi tla prebelimo z apnenim beležem, kateremu dodamo nekaj petroleja ali kreolina. Vso posodo, kar jo rabimo za perutnino in napajalnike, temeljito očistimo z vročo soda vodo.

Zemljo pred kurnico vsako leto enkrat na 10 cm globoko odkopljeemo in uporabimo za kompost. Na to meslo pa nasujemo najprej malo apna, nato pa svežo zemljo ali droban gramoz.

O kadilcih

Kadilci si že belijo glave z vsakovrtnimi poskusi, kako bi na cenejši in hitrejši način prišli do tega dragocnega zelišča. Če poleti jim je irda predla; ker so morali skriti cigarete na polovičke in starčki so vdihavali iz pipe le vonj tobaka, ki so ga prejšnji večer zapalili v pipi. Vsako dopoldne so namreč hodili okrog s prazno pipo v uslih, v nji so zažgali tobak le po kosilu in kadili počasi, da je več »zalegel«. In kakšno važnostjo so si delagali v pipico ščepec za ščepec! Na obrazu jim je počival prav lak izraz kol pri dečkih, ki poskušajo leti zrakoplova, izdelanega v lastni tovarni.

In kako dolgi bodo šele zimski dnevi in večeri! Pa pustil mrzli! Le redki bodo modri kolobarčki, ki se bodo sukli v spiralah proti stropu.

Da bi bil vsaj listi tobak s »črne borze malo cenejši, pa je še dražji kol zlatol! Prav res bi morale oblasti trdo stopili na prste verižnikom, posebno onim, ki prodajajo »hercegovski tobak«. S svojimi ponarejenimi etiketami so speljali na led še mene, doogolelnega in patentiranega kadivca! Vranč, ko li pa ne dajo poskusi ne cigarete ne tobaka! Ko pa plačaš in ves nestrpen zviješ cigareto in v pričakovanju polegneš prvi dim, tedaj, no tedaj, pa slo in fristo kosmalih »hercegovski tobak se ne nadoma spremeni v »trenciatol dolce« in pa v »forle«. Ulogi »hercegovce«, saj še videl ni hercegovskih polj in gora! Beri, beri napis, če ne razumeš cirilice!

No, pa ko bi poslušali moje nasvete, bi bilo še vedno dovolj tobaka za vse kadilce-ne za »kadilce«, da me bo kdo narobe razumel! Zdaj se pa »rklje« in »fralje« (pa tudi visoke dame!) sprehajajo po Korzu s cigareto med prsti. Zvečer posebno lepo leskečajo lileči ogorki in poredno mežikajo kadilcem, ki se neprosto voljno, posle, češ:

»Dame imajo prednost.«

(Prihodnjič več.)

Odgovorni urednik: Dr. Milan Komar - Gorica

Na srebrni obli

Jerzy Żulawski: 45

Včasih sedimo ob morju in kramljamo o njej — brez konca in kraja.

Pripovedujemo si o kratkih zimskih dnevih, o gozdovih, pticah, meslih in ljudeh, ki po njih prebivajo, o množici znanih in drobnih stvari, ki so nezgansko zanimive, a za nas samo še pravljica. Tom je že precej velik in razumen in poslušaj vse te stvari zares kakor — pravljice. On ni bil nikoli na Zemlji...

Zivljenje suo si tu napravili še dokaj znosno. Ob vznožju O Tamorai na vulkanskih tleh, smo odkrili rastline, katerih debele in močne korenine so dovolj trdna snov, ki za silo nadomešča drevo. Veliki listi, sila trdi in žilavi, ki jim ostrgamo olesene luske in jih nato posušimo, nam nadomeščajo kožo, a iz vlaken drugih listov si tkemo nekakšno grobo in mehko platno. Na ravnihi za reko smo po dolgem iskanju zasledili plasti rjavega premoga in odkrili nove petrolejske vrelce. Železo, srebro, baker, žveplo in apno se dobe v znatnih množinah. Morje nam daje dosti koristnih školjk in jan-

tarja, ki se razlikuje od zemeljskega le po živordeči barvi.

Iz morja dobivamo najvažnejšo hrano. V njem žive najrazličnejše vrste rib ali kuščarjev, ki so prav okusni in redilni. Razen tega stikamo v pesku ali po goščavju za jajci — tu namreč vse živali ležejo jajca, ki prenesejo onajhujši mrz. Pripravljamo si tudi okusne in močne jedi iz nekaterih zeli, ki jih je vse polno tod okoli.

Skranja smo bridko pogrešali mesne hrane, a zdaj smo že pozabili nanjo. Razen rib imajo vse živali trdo in smrdljivo meso, da ga ni moči jesti. Samo psem se ne gnusi.

Minilo je nekaj lunskih dni, preden smo se tu malec udomačili. Najprej smo si poiskali gradiva in kuriva, potem pa smo na koleh iz krepkih korenin postavili zimsko kočjo ravno v tisti kotanji, kjer smo bili prebili prvo noč. Potem smo delali dolge izlete po okolici, večinoma; s seboj smo vzeli tudi pse, ki so nam vlekli vozček z hrenom. Psi so naša edina domača žival, ki nam pomaga pri delu. Od tukajšnjih živali redimo samo neke vrste krilate, velike kuščarje, ki nam ležejo debela, okusna jajca.

Včasih smo se spustili do morja. Obrežje je proti vzhodu plitko in peščeno, na zahodu pa se dvigajo številni rtiči vulkanskega postanka, ki jih lo-

žijo globoko zarežani zalivi. Malone sleherni teh izletov, bodisi po vodi ali po kopnem, nam je prinesel kakšno korist. Vselej smo našli kaj uporabnega, ali pa vsaj spoznali kako novo posebnost dežele, ki nam bo v njej živelci najbrže do smrti.

Ko je Sonce trinajstič vzšlo, smo že doobra poznali vso okolico, poleg stanovanske hiše pa smo imeli delavnice, majhno topilnico, skladišče, pasji hlev, skratka vse, kar nam je bilo potrebno za življenje. Doba mrzlična, narodne delavnosti je bila za nami, prihajalo je vse česče dolgočasje in z njim hrepenenje po Zemlji, ki smo ji bili zapustili. To so bili za nas težki časi. Bledili smo vsi samotni po gorah ali pa znašli živež, a v dolgih nočeh se nas je loteval obup. Bili smo zaprti v domek nad kotanjo — nobenega dela se nismo lotili, navdajala nas je ena sama želja — spati, spati...

A tudi to se nam ni vselej posrečilo. V takih primerih smo sedeli vsi zdelani od hrepenenja in dolgočarsja in naveličani drug drugega. Resnica je, da dolgočasje in trpljenje med vsemi stvarmi najhujše ubija voljo v človeku. Žal, večkrat sem imel priliko, da sem na lastni koži spoznal to resnico.

Res, lahko bi si dali opraviti marsikaj, izboljšali to laho ono, premišljevali o bodočem, toda zavest, da smo obsojeni na izumiranje, nam je hromila vo-

ljo. Ljudje na zemlji niti ne vedo, da pretežni del njihovih sil izvira iz zavesti, da delaš ne samo zase, marveč tudi za druge, za tiste, ki pridejo za tabo. Človek hoče živeti — to je vse. Medtem pa mu stoji pred očmi neizprosna smrt, in če ne bi našel izhoda, sredstva, da jo oslepri, prebito malo verjamem, da bi mu begala uo glavj še kaka misel rezen ene same: umrl bom! Imamo razne lekove: vera v nesmrtnost duše, vera v nesmrtnost človeštva in človeških del. Človek si s svojimi deli podaljšuje lastno življenje, zakaj kadar se spomni na čase, ko ga več ne bo, si misli, da ostane za njim vendar kak sled njegovega dela in si domišlja, da bo tako zavzoel v prihodnosti, ki nanjo ne be več gledal z živimi očmi. Toda v svesti si mora biti, da bodo za njim živelci ljudje, ki se bodo nevede okoriščali z njegovim delom, čeprav se ne bodo spominjali niti njegovega imena. To je neizogibni pogoj za življenje njegovih del. Zakaj človeška dela so kakor ljudje sami: žive ali umirajo. Delo, ki v človeški zavesti ne povzroča nobene spremembe, je mrtvo.

Vse te misli so na moč preproste in naravne, a docela sem jih domislal šele na Luni v tistih dolgih, brezdelnih, brezupnih dneh prve čase našega življenja ob morju.

Večkrat sem si rekel: dobro bi bilo priti do meja te velike vode, obhoditi v prek in šir to deželo, spoznati njene reke in gore, izdelati lunovode, opisati rastline, živali in rude — pa mi je mahoma vstalo v mislih porogljivo vprašanje: komu, čemu v korist? In res, komu naj bi to hrasilo — sem si dejal — komu naj povem, kar znam, komu naj zapustim, kar pišem? Tomu? Saj mali Tom bo umrl ravno tako kakor jaz, lahko da malo kasneje, a to na stvari ne spremeni prav nič — bo pa zadnji človek na tem svetu, kjer smo mi prvi. Z njim bo vsega koned...

Ta zavest je hromila vse moje hote, bodisi kadar sem nameraval raziskovati te čudovite kraje in to morje, bodisi kadar sem se pripravljval, da zgradim trpežnejši dom, postavim nove, boljše delavnice, hleve, napravim nov vrt, skratka, dvignem blaginjo našega malega gospodarstva.

Tiste dni sva oba s Petrom začutila neodoljivo potrebo, oda ustvarimo te novo človeštvo, in najmi pogledi so spet obviseli na Marti. Danes se zavoljo tega izgovarjam sam pred sabo, ker vem, da je bilo to zločin in samoljublje. Tudi takrat sem vedel to — vendar, vendar... Človek hoče živeti, za vsako ceno, tako ali tako, toda živeti hoče — in to je vse!

(Nadaljevanje sledi.)